

BORGARTING LAGMANNSRETT

Dok 1

Justis- og beredskapsdepartementet, Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep.

0030 Oslo

Deres referanse

20/2302 ES SBT/bj

Vår referanse

20-123831ADM-BORG/BORG

Dato

26.11.2020

Høring – forslag til endringer i straffeprosessloven og straffeloven (etterforsknings- og påtaleplikt i store straffesaker, nytt straffebud om serieovergrep mv.)

Vi viser til departementets høringsbrev 31. august d.å. med svarfrist 1. desember og har følgende merknader:

1. Forslaget om presisering/tilføyelse i straffeprosessloven § 224

Borgarting lagmannsrett støtter dette forslaget. Vi er enige i at etterforskningsplikten etter straffeprosessloven § 224 i utgangspunktet ikke stenger for at omfattende straffesaker avgrenses ut fra en ressursprioritering. Vi mener også at det ligger innenfor riksadvokatens kompetanse etter gjeldende rett å gi retningslinjer for påtalemyndighetens utøvelse av dette skjønnet. Vi ser det likevel slik at det er hensiktsmessig å gi en uttrykkelig lovhjemmel for slike retningslinjer. Selv om dette ikke er nødvendig, vil en lovendring medføre at sentrale prinsipper og momenter får rettskildemessig status som lovforarbeider, noe som både kan virke rettsavklarende (og derved prosessforebyggende) og gi en demokratisk forankring for at påtalemyndigheten velger å avgrense etterforskningen. Det bør presiseres i forarbeidene at avgrensningen både kan gjelde ansvarssubjekter, fornærmede og straffbare forhold.

Til departementets konkrete lovforslag i høringsnotatet punkt 5.1 side 28 har vi to merknader:

For det første mener vi at teksten i hakeparentesen («i omfattende saker») ikke bør være med. Den er dels lite presis, dels nokså selvsagt og dels overflødig ved siden av angivelsen i forarbeidene av hva slike retningslinjer kan omfatte.

For det andre reiser vi spørsmål om ikke § 224 annet ledd annet punktum med den foreslåtte tilføysen med fordel kan skilles ut som et nytt ledd. Et eget ledd vil tydeliggjøre at bestemmelsen er generell og ikke knyttes til saker med gjerningsperson mellom 12 og 15 år, som § 224 annet ledd første punktum omhandler.

Postadresse
Postboks 2107 Vikå, 0125 Oslo

Sentralbord
21 55 80 00

Saksbehandler
Kristine Bielke Djupvik

Bankgiro

Organisasjonsnummer
974707128

Kontoradresse
Keyzers gate 13, 0165 Oslo

Telefaks

Telefon

Ekspedisjonstid
0800-1545 (1500)

Internett/E-post
<http://domstol.no/borgarting>
borgadm@domstol.no

2. Forslaget om ny bestemmelse i straffeloven om serieovergrep

Borgarting lagmannsrett vil fremheve at det er avgjørende for domstolene at de saker som kommer fra påtalemyndigheten, har et omfang og en innretning som gjør at de er håndterbare. Man bør så langt det er mulig søke å unngå at saker blir så omfattende at hovedforhandlingen vil måtte pågå i måneder og år. Serieovergrep på nett er en sakstype som aktualiserer dette, men problemet er også aktuelt i andre tilfeller, for eksempel ved visse former for økonomisk kriminalitet.

En måte å ivareta hensynet til praktikabel strafforfølgning på er å gjøre bruk av såkalte kollektivstraffebud. Som høringsnotatet nevner i punkt 3.2.3, finnes det i dag relativt få kollektivstraffebud som behandler handlinger overfor flere fornærmede som ett straffbart forhold. Departementet nevner straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner og straffeloven § 131 om terrorhandling. Man kunne i tillegg ha nevnt straffeloven §§ 101 og 102 om folkemord og forbrytelser mot menneskeheten.

Et annet mulig lovtiltak er å løse litt opp på prinsippet om at det ved fysiske integritetskrenkelser er minst like mange straffbare forhold som det er fornærmede. I så fall vil man også ved integritetskrenkelser kunne operere med såkalte fortsatte forbrytelser på samme måte som ved andre lovbrudd. Vi tilføyer at gjeldende rett neppe er så «tilnærmet absolutt» som høringsnotatet gir inntrykk av på side 19, se LB-2015-41556 (medvirkning til folkemord i Rwanda) og Rt-2010-1445 (plenum) avsnitt 121 (som synes å forutsette at bestemmelsene om fysiske integritetskrenkelser i straffeloven 1902 kunne brukes ved krigsforbrytelser uten at det var nødvendig å identifisere hver enkelt fornærmet).

Etter vårt syn er det særlig i tre typetilfeller at hensynet til praktikabel rettshåndhevelse tilsier at det gjøres unntak fra prinsippet om at det ved integritetskrenkelser er like mange straffbare forhold som det er fornærmede. Dette er ved terrorhandling med mange ofre, ved folkemord og forbrytelser mot menneskeheten, og ved serieovergrep på nettet. For de to førstnevnte typetilfellene inneholder straffeloven allerede unntak i form av straffebud om kollektivforbrytelse. Serieovergrep på nett kan også omfatte svært mange ofre, og for å sikre en praktikabel rettshåndhevelse er det vel så viktig med et straffebud om kollektivforbrytelse på dette området som ved både folkemord og terror.

Hensynet til fornærmede er viktig. Fornærmedes rettsstilling bør ikke svekkes. Her er det naturlig å se hen til forslaget til ny lov om voldsoffererstatning som også er på høring, og der forslaget er å endre voldsoffererstatningsordningen slik at denne i hovedsak blir en forskuttering av beløp som fornærmede blir tilkjent ved dom. Hensynet til fornærmede synes her å bli ivaretatt også ved et kollektivstraffebud ved at det etter lovutkastet § 6 første ledd bokstav b gjøres unntak fra kravet om dom når saken involverer et større antall skadelidte og det anses uforholdsmessig å behandle kravene i straffesaken eller i etterfølgende sivil sak mot skadevolder.

Vi mener at et eventuelt kollektivstraffebud bør begrenses til de omfattende nettovergrepssakene. Det er der behovet er fremtredende, og et straffebud bør prinsipielt ikke gis et videre anvendelsesområde enn nødvendig. At straffebestemmelsen i så fall ikke vil bli teknologinøytral mener vi er en innvending av mindre vekt. Også hensynet til fornærmede taler med styrke for at fysiske overgrep irettesettes med tiltale etter de ordinære bestemmelser om seksuallovbrudd. Det bør søkes konkretisert i forarbeidene hva som kreves for at en sak skal regnes som «omfattende» i lovens forstand.

Hvilke seksuallovbrudd et eventuell kollektivstraffebud bør omfatte, bør vurderes nøye. Det er, slik Borgarting lagmannsrett ser det, ikke gitt at det bør avgrenses til de mest alvorlige seksuallovbruddene med individuell fornærmet, dvs. til tilfeller der gjerningspersonen har foretatt et større antall handlinger som angitt i straffeloven §§ 291 (voldtekt), 299 (voldtekt av barn under 14 år) og 302 (seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år). Saker om serieovergrep som har vært pådømt i domstolene viser at flere andre seksuallovbrudd med individuell fornærmet kan være vel så aktuelle. En avgrensning til de mest alvorlige seksuallovbruddene kan medføre at bestemmelsen kan få liten praktisk betydning, ettersom det er tale om så alvorlige forhold at hensynet til tiltalte og fornærmede etter omstendighetene kan tilsi at det bør opprettes individuelle tiltaleposter for hver fornærmet og føres bevis på regulær måte. Dersom straffebudet skal omfatte også mindre alvorlige seksuallovbrudd, må det vurderes en differensiering i strafferammen. Lagmannsretten bemerker at det også er viktig at man tilstreber en presis regulering av rekkevidden av straffebudet.

Dersom utviklingen med flere og omfangsrike nettovergrepssaker øker, vil en slik bestemmelse om et kollektivstraffebud kunne ha stor betydning både økonomisk og administrativt for domstolen. Tidsbruken i retten kan forkortes betydelig, hvilket medfører en stor reduksjon av de ressurser som må settes av til disse sakene.

Borgarting lagmannsrett

Marianne Vollan
førstelagmann

Hans-Petter Jahre
lagmann